

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

ÖĞRETMENLİĞİ SEÇ SEN! TATİLİ BOL MESLEKTİR

Özlem GÜLERSOY¹

Ali Ekber GÜLERSOY²

Biz eğitimciler irşattan irfana yol açmaktan ziyade, harften irfana³ pencere açabilenlerdeniz. Yani bireyin kendi dünyasından (*içsel dünyasından, birincil doğasından*) çevresindeki dünyaya (*ikincil doğaya ki, yapay ve doğal doğa diye ayırmak mümkündür*) yol almasında kılavuz olabilecek bir meslek perspektifine sahibiz. Ana rahminde eşey hücrelerin (*gametlerin*) birleşmesi sonucu oluşan zigottan (*döllenmiş yumurtadan*) 38 haftalık devri âlem ile zahiri doğum sonrası aldığı ilk nefesle (*cennetten yani ana rahminden kovulduğunda*) bebeğe dönüşen insan aslında öğrenmeye başlamıştır. Aslında bu öğrenme süreci ana rahminde başlamıştır ki, bilimsel çalışmalar bunu doğrulamaktadır. Genotipin (*anne ve babadan çocuğa kalıtım yolu ile geçen yapı*) fenotipi (*genetik yapının dışardan gözlenebilen şekli*) belirlediği veya şekillendirdiği bilinse de kalıtım; gelişime ilişkin sınırları belirlerken, çevresel şartlar bu sınırlar içinde nerede durulacağını belirlemektedir. Bebeklik döneminde (0-2 yaş) kendi varlığının ve bilincinin farkına varan insan, Piaget'nin deyimiyle “doğadan ayrılmıştır” artık. Yukarıda değindiğimiz gibi, bu durum, insan neslinin birinci doğadan (doğal dünya) ayrılarak ikinci doğayı yaratmasının habercisidir.

Öz olarak insanın şekillenmesinde doğum öncesi faktörler kadar, doğum sırasındaki ve doğum sonrasındaki faktörler de etkilidir. Bu meyanda özellikle 0-5 yaş arasında hatta sonrasında ana-baba tutumları (*demokratik, otoriter, aşırı hoşgörülü, aşırı serbest vb.*), ilk-ortanca-en küçük veya tek çocuk olma durumu vb. kişiliğimizin oluşumunda oldukça etkilidir.

Biz eğitimciler ilk iki nedene hatta üçüncüsüne müdahil olamayacağımız için okul öncesi (3-6 yaş) dönemden sonrasıyla mükellefiz. Okul dönemi (6-12 yaş, son çocukluk), ergenlik dönemi (12-18 yaş) ve lisans, lisansüstü dönemi de işin içine katarsak bu ıskala 30'lu yaşlara tırmanabilmektedir. Nitekim normal bir süreçte 21 yaşında lisans eğitimini tamamlayan bir birey 2 yıl yüksek lisans ve kabaca 4 hatta 6 yılda doktorasını tamamlayabilmektedir.

“Başlığı unuttunuz, nereden nereye geldiniz” dediğinizi duyar gibiyiz. Merak etmeyin, yazımızın şirazesini şaşmış gibi görünse de sizi istasyona sağ salim ulaştırmaya niyetliyiz. Esas olarak insanın fiziksel, duyuşsal ve psiko-motor gelişimi, eğitim ve öğretime içkindir. Bu içkinlik çerçevesinde eğitim-öğretim hayatı bir önem arz etmektedir.

Gelelim asıl meselemize, biz, 27 yıllık meslek hayatında ilkökul, ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü seviyelerinde öğretmenlik-eğitmenlik yapmaya çalışan iki birey olarak dertliyiz.

¹ Sınıf Öğretmeni, Necip Fazıl Kısakürek İlkokulu, Buca / İzmir.

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Buca / İzmir.

³ “Siz muallime hanımlar ve muallim beyler, sizler de irfan ordusunun zabitan ve kumanda heyetisiniz. Sizin ordunuzun kıymeti de sizlerin kıymetinizle ölçülecektir” (Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kütahya Sultanisi'nde Yaptığı Konuşma, 24 Mart 1923).

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Derdimiz bulunduğumuz zamanla yani konjonktürel görünse de, aslında ezelden ebededir. Yani geçmiş-günümüz-gelecek bizim zihin ve gönül dünyamızda ehemmiyetlidir. O halde yaklaşık 50 yıllık iki ömrün (ki bu toplamda 100 yıl eder), insan-mekân hafızasında ana-baba yani okul öncesi, ilk-ortaokul ve lise dönemindeki meşhur ifadesiyle velilerin pişmiş aşa soğuk su kattığına çoğu kez şahit olmuşuzdur. Hatta üşenmeyip, çocuklardan ziyade ana-babalarını eğitmeye çalıştığımız zamanları gülümseyerek anımsarız ki, bu halen de devam etmektedir. Şimdi muhalif kanadımızdaki değerli canlar; “*Yahu hocalar, bu sistem meselesidir. Sistem değişmedikçe bu problemler olacaktır. Sistem hepimizin katilidir*” diyecektir ki, bu tespitin gerçeklik payı bulunsa da “tenkit hastalığı”, “çözüm dispensansı”ndan ayrı düşünülemez. Yani tenkit eden çözümünü de ifade etmelidir.

İnsanın üç beyini olduğunu söyleyenler vardır ki, eski beyin içgüdüsel, orta beyin duygusal ve yeni beyin rasyoneldir. Haydi, bakalım bir de üç beyin çıktı! Ne yapalım bilim bir süreç ve bilim insanları sürekli araştırıyor, çalışıyor ve bizler de onların imbiclerinden süzüleni sizlerle paylaşmaya gayret ediyoruz. Sizin anlayacağınız bu üç beyin aslında Freud’un topografik yaklaşımına göre id (*temel biyolojik dürtüler*), ego (*6-8. aylarda id’den evrimleşerek gelişir ve id’in amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur*) ve süperego (*5 veya 6 yaşında gelişmeye başlayan vicdan yanımız*) tasnifine de uygun görünüyor. Aslında haz ve elem arasında gidip gelen hayatımızı kontrol eden güçler onlar ki, hayatta kalmak ve haz almak için tüketiriz (*fizyolojik ihtiyaçlar*), acıdan kaçırız, kaçamazsak mücadele ederiz, mücadele edemezsek birçok şeye sabrederiz yani baskıların. Bu durum Henri Laborit’in fikirlerinden esinlenerek çekilen “Amerikalı Amcam (Mon Oncle d’Amerique, 1980)” filminde oldukça etkili bir şekilde işlenmiştir, izlemeniz tavsiyemizdir.

Sözün özü bilinçaltımızın gerçek patronu eski (ilkel) beyin gibi görünse de, biz insanlar (*Homo sapiens sapiens*) eski sürüngen (ilkel) beynimizi orta (duygusal) ve yeni (mantıklı) beynimizle dengeleyebiliyoruz. Başka bir deyişle idimizi, egomuzla ve özellikle süperegomuzla (vicdanımızla) hizaya çekebiliyoruz.

Apansız, Ataol Behramoğlu’nun “bebeklerin ulusu yok” şiirine atfen “çocukların ulusu yok” demek geldi içimizden. Bu sözler, bebeklik ve çocukluk dönemlerinin evrenselliğini dile getirmektedir. Nitekim dil gelişimi açısından bütün bebekler babıldama (cıvıldama) evresinde (2-5 ay) benzer sesler çıkarırlar. Bu noktada bütün insanların sözü edilen evrede kalması hayali bir niyet oluverdi zihnimizde.

İşte burada devreye biz eğitimci-öğretmenler girmektedir. Bilişsel (*bilmek, bağlantılar kurmak, hayal etmek*), duyuşsal ve psiko-motor boyutlarıyla holistik (bütüncül) olarak eğitime katkı vermeye çalıştığımız insan, öğrendikleriyle eyleme yani harekete geçebilmelidir. Başka bir deyişle bedensel ve ruhsal çabamız yani praksisimiz ete kemiğe bürünmelidir.

Bazı Tavsiyeler: Öncelikle öğrencilerin sizlere güven duyması esastır. Zira kendisini güvende hissetmeyen hiçbir insan hatta canlı öğrenemez, sözlü ve sözsüz iletişime kapalıdır. Nitekim Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde güvenlik ihtiyacı, fizyolojik ihtiyaçlarla birlikte önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu kapsamda insanın kendini gerçekleştirme sürecinde biz eğitimcilerin yol göstericiliği, kolaylaştırıcılığı elzemdir.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

Diğer mesele ise öğrencileri anlamanızdır. Bu meyanda bizim düsturumuz Baruch Spinoza'nın (1632-1677) dediği gibi 'Gülme, ağlama, lanetleme. Sadece anla' perspektifi olmalıdır. Meseleyi biraz daha ete kemiğe büründürür isek öğrencilerin davranışlarının arkasındaki asıl nedeni sorgulamamız gereklidir. Dilimizde pelesenk olan insana, yaşama ve doğaya bütüncül bakmak burada da devreye girmektedir. Örneğin otorite boşluğu yaşanan bir aileden gelen bir öğrenci ile aşırı kontrolcü bir aileden gelen bir öğrencinin davranışları şüphesiz farklı olacaktır. Söz konusu durumu gözlemleyip meseleyi ailesiyle veya öğrenciyle ilgilenen kişilerle ayrıntılı konuşmamız bir anlamda aileyi de eğitmemiz zaruridir. Elbette bunlar idealize edilendir ama "olması gereken" bizim vazgeçilmez, tavizsiz düsturumuz olmalıdır.

Küçük Buda (Little Buddha, 1993) filminde, Buda (Siddhartha Gautama) kendi halinde dünya nimetlerinden el etek çekmiş bir halde münzevi bir yaşam sürerken nehirden kayıkla geçen bir yaşlı müzisyenin öğrencisine söylediği şu sözleri işitir: "Teli çok gerersen kopar ve teli çok gevşek bırakırsan iyi ses çıkmaz". Bu sözlerin ardından Buda: "Öğrenmek değişmektir. Aydınlanma orta yoldur. O, bütün zıt uçların arasında bulunan çizgidir" anlayışını geliştirmiştir. Evet, canlar, sihirli kelimeler "orta yol"dur. Bunun bir örneğini de tabiattan vermek mümkündür. Balçık⁴ bilindiği gibi genel olarak verimli toprak olarak bilinir. Yani kum, kil ve mil (toz) oranı % 33'tür (Toplam % 100). Her biri dengeli unsurlardan oluşan topraktır balçık topraklar, tıpkı yaşam gibi. Tıpkı insan ilişkileri ve öğretmenlik, eğitmenlik gibi.

Nitekim iyi bir öğretmen klasik mantıkla değil, bulanık mantıkla düşünmeli ve düşündürmelidir. Bulanık mantık, bireyin herhangi bir olaya siyah veya beyaz olarak bakmaktansa gri renkleri görmesidir. Yani alacağı kararlarda, birden fazla durumu değerlendirip belirli bir çerçevede kararları icra etmesidir veya değişen koşullar çerçevesinde aldığı karardan vazgeçip yeni kararlar almasıdır⁵.

Sınıfta marjinal bir durumla karşılaştığımızda zihnimizin aynasını gönülle (sirayeti duygulardır) parlatmak, gönlün manivelasını akılla tutmak elzemdir. Çünkü et, kemik ve kan yığını olarak karşımızda duran öğrenciler, bunun ötesinde bir nevi yürütücü kontrol veya yürütücü işlemcinin⁶ kontrolünde hareket etmektedir. Bu yürütücü kontrol veya işlemci, yazının üst bölümünde ifade edildiği gibi genotipten, çevresel şartlar (doğum öncesinde, doğum sırasında ve doğum sonrasında) ve doğrudan veya gizil olarak öğrenme süreçleri vb. gibi bir dizi şartların perspektifinde şekillenmiştir.

Özcesi öğrencileri önemsemek, ilgi göstermek ve mümkün mertebe bireysel iletişim kurmak zor olmasa gerektir. Özgüven meselesi ise başlı başına bir kitap konusu! Yani

⁴ Balçık topraklar, orta derecede kil miktarına sahip topraklardır. Tüm fiziksel ve kimyasal özellikleri bitki gelişimi için elverişlidir. Besin ve hava ekonomileri iyi olup, yüksek bir yararlanılabilir su tutma kapasitesine sahiptirler. Kumlu balçık ile balçıklı kil arasındaki balçık türündeki topraklar fiziksel ve kimyasal özellikler bakımından ideal topraklardır. Bu topraklar bitkilere optimum bir gelişim sağlarlar (Gönensin, 1992).

⁵ <https://www.muhandisbeyinler.net/bulanik-mantik-nedir/>

⁶ Yürütücü kontrol veya yürütücü işlemci (üst biliş=meta biliş), bireyin motivasyonu yani beklentileri amaçları ve gerek içsel gerekse çevre koşullarına kendi öğrenmesine hizmet edecek şekillerde kontrol altına alma yetilerini ifade eder.

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

öğrencilerinizin kendine güveni. Bunun için önce sizin öğretmen olarak kendinize güven ve saygı duymanız gerekli.

Bir diğer husus ise insan beyninin parçaları ve bütünü aynı anda algıladığı gerçeğidir. Sağlıklı bir insanda matematik, müzik veya sanat öğretiminde beynin her iki yarı küresi etkileşim halindedir. Bir konunun öğretilmesinde konunun bütünü ve parçaları karşılıklı etkileşimde bulunacak şekilde aynı anda verilmelidir.

Okul-aile işbirliği meselesi ise su götürmez bir gerçekliktir. Okulun maddi-manevi bileşenlerinin (öğretmen, öğrenci, bina içindeki eşyalar, bahçedeki bitkiler, hayvanlar vb.) tümüyle algılanması ve yaşamın bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Bu meyanda öğrencilerin ebeveynleriyle veya onlarla ilgilenen kişilerle yakın ilişki de bulunmak elzemdir. Yakın derken, “*ilgili ama mesafeli bir yakınlık*”tır sözünü ettiğimiz.

“*Olmazsa olmaz dediğiniz bir husus var mı?*” dersiniz, size yanıtımız ‘sebat’ olacaktır. Bir nevi kararlılık. Elbette kör kütük bir kararlılık değil bu. Bilerek, hissederek hatta acı çekeceğinizi bilerseniz de yolunuza, inandığınız değerlere (*elbette günümüz şartlarına uyarlayarak*) bağlı kalarak, bir nevi kendinize, değerlerinize temenna eyleyerek ömür seyahatine devam etmektir, sebat.

“*Bir öğretmen suskun olmalı mı?*” sorusuna yanıtımız “*yerine ve zamanına göre susmalıdır ve konuşmalıdır*” şeklindedir. Yani kelimeleri seçerek konuşmalıyız.

Değnilmesi gereken bir diğer husus, öncelikle öğretmenler arasında, sonrasında öğrencilerle birlikte işbirliğinin ön plana çıkması gerektiği gerçeğidir. Öğretmenleri başa almamızın gerekçesi öğrencilere ve gizil olarak velilere rol model olmalarıdır. Bu bir nevi velinin eğitimidir. Sözü edilen işbirliği id, ego, süperego dengesini gözetmeli, bireyin bilişsel (akıl), duyuşsal (kalp, gönül) ve psikomotor gelişimini bütünleyen bir prozodiye sahip olmalıdır.

İşte böyle canlar, öğretmenlik zor zanaat! Elbette sözünü ettiğimiz hakiki öğretmenlik. Yani herkesin söylediği gibi yalnızca sahneye (okula, sınıfa) bakarak veya eve gelen öğrencinin söyledikleri vb. tek başına öğretmenliği ifade etmekten uzaktır. Bu işin sahne arkasına bakmak icap eder. Başka bir deyişle öğretmenliğin bir de derin yanı vardır. İçsel zekâsı güçlü olmalıdır öğretmenin, gözleri keskin ve gören olmalıdır. Kulakları açık, vücudu bütün öğrencilerini saracak şekilde hafif öne doğru eğilmeli, dokunmasa da zihni ve gönlüyle öğrencilerini sarmalıdır öğretmen. Zihni yorulur öğretmenin, evinde çocuğuyla iletişim kuramayan ebeveynin bazen takdir ettiği ama çoğunca tenkit ettiği kurumsal bir kimliktir. Sahnenin arkasına bakalım canlar. Tatili bol mesleği icra edenler! neler yapıyor, neler yapmalı? Buna kafa yormalı. Politika ve siyasetten ayrı değildir öğretmenlik, zira her gelen öğretmeni, öğretmenliği parlatır, nutuklar atar! Lakin mesele küldür, yani bütüncül bakmayı gerektirir. Sistemin bütünüyle ele alınmasıdır öğretmenlik. Özcesi gündelik siyaset ve parlak hamaset ile bir yere varılamayacağı aşikârdır. Biz, yani “güzel ve yalnız ülke⁷”nin çocukları, iyi öğretmen yetiştirmeliyiz, iyi öğretmen olmalıyız. Nitekim biz bu yazıda meseleye doğaçlama bakarak

⁷ Nuri Bilge Ceylan’ın 61. Cannes Film Festivali’nde En İyi Yönetmen (Üç Maymun) ödülünü alırken yaptığı Türkiye (Ödülü, tutkuyla sevdiğim yalnız ve güzel ülkeme adıyorum) tanımlaması (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yalniz-ve-guzel-ulkeme-9022249>).

Herkes İçin Coğrafya

Sayı:15

“öğretmenliği seç sen! tatili bol meslektir” demekten ziyade, “öğretmen ol ve manada, maddede adil insan yetiştir” demenin altını çizmeye çalıştık. Yazımız akademik bir çerçeveye çizmeyebilir ancak tecrübelerimizin ve gönlümüzün beyanıdır. Ezcümle akıl, vicdan ve umutla kalınız...

YARARLANILAN ve ÖNERİLEN KAYNAKLAR

Akboy, R. (2005). Eğitim Psikolojisi ve Çoklu Zekâ. İzmir: Dinozor Kitabevi.

Gönensin, K.S. (1992). Peyzaj mimarları için bazı toprak özelliklerinin arazide belirlenmesi ve değerlendirilmesinin pratik esasları, 42(1-2), 139-154.

<https://www.muhendisbeyinler.net/bulanik-mantik-nedir/>, Erişim Tarihi: 05.09.2022

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/yalniz-ve-guzel-ulkeme-9022249>, Erişim Tarihi: 05.09.2022